

DOI 10.36074/grail-of-science.27.08.2021.065

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ПОДІЛЬСЬКІ ТОВТРИ», ЙОГО ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ І ТРАНСПОРТНА ДОСТУПНІСТЬ

Царик Петро Любомирович

канд. геогр. наук доцент кафедри географії України і туризму
ТНПУ ім. В. Гнатюка, Україна

Царик Любомир Петрович

д-р. геогр. наук, професор, завідувач кафедри геоєкології та методики
навчання екологічних дисциплін
ТНПУ ім. В. Гнатюка, Україна

Кузик Ігор Романович

аспірант кафедри геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін
ТНПУ ім. В. Гнатюка, Україна

Анотація. Розглянуто питання функціонального зонування Національного природного парку (НПП) «Подільські Товтри», його доцільності та проблем функціонування. Визначено транспортну доступність 200 кілометрового радіусу і основних населених пунктів по автотранспортних шляхах в цих межах. Пораховано чисельність перспективних рекреантів з основних населених пунктів в радіусі 200 кілометрів. Означено основні перспективи функціонування НПП. «Подільські Товтри». Висвітлено роль заповідного об'єкту у регіональній та національній екомережах.

Ключові слова: Національний природний парк «Подільські Товтри», транспортна доступність, проблеми, перспективи.

Національні природні парки є базовими елементами регіональних рекреаційних систем, оскільки їх розвиток програмується управлінськими структурами у тому числі адміністраціями парків. Базовими документами перспективної цілеспрямованої розбудови теренів парків є Проекти організації їх територій у яких змодельовані план заходів Парку на 5 і стратегія розвитку Парку на 10 років. Серед особливостей НПП «Подільські Товтри» можна назвати створення НПП в межах двох з половиною адміністративних районів Хмельницької області (Кам'янець-Подільського, Чемеровецького та частини Городоцького), великої площі (261 тис. га) доброї транспортної доступності. Тому рекреаційно-організаційним проблемам парку варто приділити посилену увагу [1].

Рекреаційне природокористування розглядають сьогодні як один із

природооохадливих, невиснажливих для природних комплексів видів природокористування. У поєднанні із заповідним природокористуванням ці два види складають протипагу традиційним видам природокористування (земле-, водо-, лісо-, надрокористування тощо), і вони належать до природозберігаючих форм. Їм відводиться особлива роль в умовах сталого розвитку пов'язана з оптимізацією природокористування. Аналіз національних природних парків Поділля на предмет їх рекреаційного використання і потенціалу є актуальним на сьогоднішній день, оскільки Подільський регіон попри свою аграрно-індустріальну виробничу спеціалізацію є одним із перспективних регіонів України для розвитку рекреації і туризму. Функціонування НПП «Подільські Товтри», розташованого на межі адміністративних областей, привертає увагу українських (Хмельницька, Тернопільська, Івано-Франківська, Вінницька, Чернівецька області), молдавських і румунських рекреантів,

На національні природні парки покладається виконання таких основних завдань: - збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів; - створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів та об'єктів; - проведення наукових досліджень природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання, - розробка наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища та ефективного використання природних ресурсів; - проведення екологічної освітньо-виховної та просвітницької роботи тощо [2].

Національний природний парк «Подільські Товтри» – національний природний парк в Україні, в межах Кам'янець-Подільського та Хмельницького районів) Хмельницької області. Загальна площа території парку – 261 316 га, з них у власності парку перебуває 4515,90 га. За площею це найбільший парк України [3].

Попри існуючий в Україні досвід створення національних природних парків НПП «Подільські Товтри» виявився таким, що запроектований з порушення базових критеріїв формування. При проектуванні НПП і РЛП у першу чергу проводять оцінку сприятливості природних комплексів для рекреаційних цілей. Для цього використовують ландшафтну карту, яка дає можливість навести конфігурацію сприятливих у рекреаційному відношенні ландшафтів. Цього не було дотримано у випадку визначення просторових меж НПП «Подільські Товтри», оскільки 90% включених до складу ландшафтних комплексів мають низький рекреаційний потенціал. Про це свідчать такі факти: 95% земель НПП складають сільськогосподарські угіддя і забудова, а 50% - рілля.

Загальна площа парку становить 261315,9 га, з них лише 3585,9 га (1,37%) складає заповідна зона, 17416,1 га (6,66%) зона регульованої рекреації, 235,5 (0,12) зона стаціонарної рекреації, 240017,6 га (91,85%) господарська зона. Згідно положення про створення НПП частка рекреаційних зон має складати близько 55% а наразі складає 6,78% [3].

Створення таких парків необґрунтовано завищує заповідність території, яка фактично відсутня на традиційно сільськогосподарських використовуваних угіддях. У такому випадку господарську зону парку не доцільно вважати

заповідною територією і виключити її із складу заповідних територій області.

Крім природної складової на території НПП знаходиться багато цікавих археологічних, історичних та культових об'єктів, споруд і знахідок. Вони є цікавими для розвитку пізнавального туризму. Залучення їх в якості об'єктів до туристичних маршрутів є важливою складовою екоосвітньої діяльності парку.

Звісно основним місцем відвідування на Території НПП є місто Кам'янець-Подільський з його чисельними історико-архітектурними пам'ятками, музеями, унікальним смотрицьким каньйоном, ботанічним садом, чисельними пам'ятками природи тощо. Унікальним природним утворенням є Дністровський каньйон, з його відслоненнями, рекреаційними об'єктами (наприклад, Бакотська затока із старовинним монастирем), об'єктами туристичної інфраструктури. Також слід відзначити можливість сплавів по Дністру, катання на різноманітних плавзасобах тощо [4].

Авторами було проведено оцінку 200 кілометрової доступності за основними автошляхами до території НПП «Подільські Товтри» за допомогою онлайн ресурсу <https://della.ua/distance>. Було обрано саме відстань в 200 км, через 3-4 годинну доступність території НПП для автомобільного транспорту з метою забезпечення відпочинку вихідного дня (рис. 1).

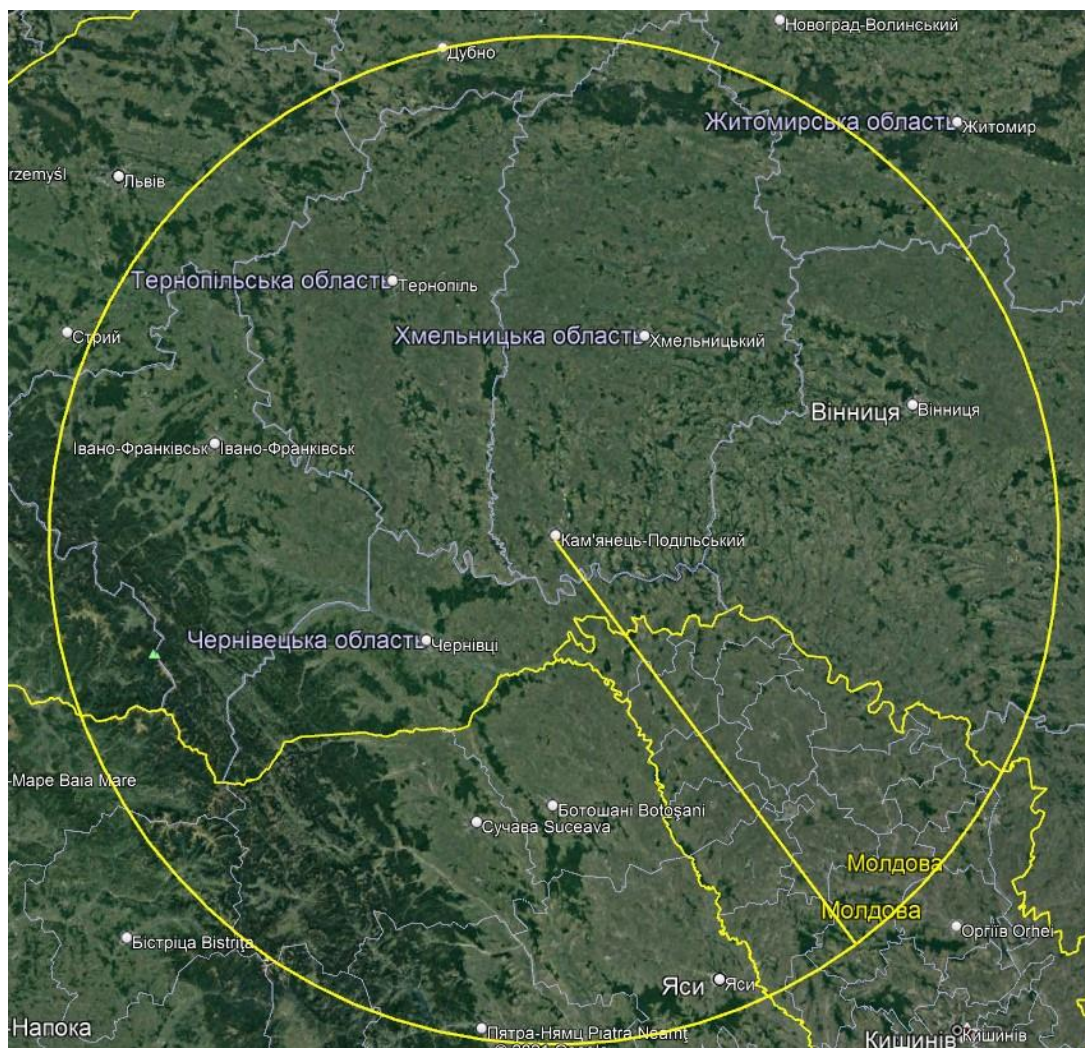

Рис. 1. Зона 200 кілометрової доступності до центру НПП «Подільські Товтри» (створено за допомогою програми Google Earth Pro)

Аналіз схеми показує, що в межі зони доступності потрапляють населені пункти Хмельницької, Івано-Франківської, Тернопільської, Чернівецької, Вінницької областей та значна територія Республіки Молдова і Румунії. Основні населені пункти представлені у табл. 1, рис. 2.

Таблиця 1

**Основні населені пункти, що потрапляють у межі 200-км зони доступності
НПП «Подільські Товтри»**

№ з/п	Назва населеного пункту	Кількість населення, тис. осіб	Відстань автошляхами, км
Республіка Молдова			
1.	Бельці	144,5	162
2.	Бричани	7,3	63
3.	Глодяни	8,7	198
4.	Дондушень	7,1	98
5.	Дрокія	13,2	171
6.	Єдинеци	15,5	115
7.	Коржеуци	6,6	98
8.	Липкани	4,7	76
9.	Окниця	7,3	126
10.	Сороки	22,2	190
	Разом	237,1	-
Румунія			
1.	Арборе	5,0	160
2.	Ботошані	115,1	142
3.	Гурагумора	15,8	195
4.	Дарабань	11,7	189
5.	Дорохой	30,2	134
6.	Радівці	23,8	144
7.	Севень	8,1	197
8.	Серет	9,3	124
9.	Сучава	105,6	150
	Разом	324,6	-
Івано-Франківська область			
1.	Галич	6,2	178
2.	Городенка	9,0	114
3.	Делятин	8,2	191
4.	Заболотів	4,0	146
5.	Івано-Франківськ	230,5	184
6.	Коломия	61,3	158
7.	Косів	8,6	164
8.	Снятин	9,9	124
9.	Тисмениця	9,2	182
10.	Тлумач	8,8	159
11.	Яремче	8,0	199
	Разом	363,7	-
Тернопільська область			
1.	Тернопіль	216,4	149
2.	Збараж	13,6	168
3.	Підволочиськ	7,8	132

Продовження табл. 1

№ з/п	Назва населеного пункту	Кількість населення, тис. осіб	Відстань автошляхами, км
4.	Бережани	17,4	185
5.	Козова	8,9	172
6.	Теребовля	13,3	115
7.	Чортків	28,7	79
8.	Монастириська	5,5	134
9.	Заліщики	9,1	107
10.	Бопрщів	10,8	55
11.	Гусятин	7,1	68
12.	Ланівці	8,4	182
13.	Бучач	12,2	114
14.	Зборів	6,7	184
15.	Копичинці	6,6	88
16.	Хоростків	6,7	104
17.	Скала-Подільська	4,2	43
	Разом	379,2	-
Хмельницька область			
1.	Білогір'я	5,2	177
2.	Вінківці	6,2	85
3.	Волочиськ	19,5	128
4.	Городок	17,8	61
5.	Деражня	10,5	139
6.	Дунаївці	15,9	33
7.	Кам'янець-Подільський	99,8	0
8.	Красилів	18,8	136
9.	Летичів	10,2	147
10.	Нова Ушиця	4,0	67
11.	Стара Синява	5,1	158
12.	Старокостянтинів	34,5	144
13.	Теофіполь	6,4	154
14.	Хмельницький	265,7	97
15.	Чемерівці	5,1	48
16.	Ярмолинці	7,3	63
	Разом	532,0	-
Чернівецька область			
1.	Берегомет	7,6	146
2.	Великий Кучурів	8,1	104
3.	Глибока	9,4	113
4.	Заставна	7,9	77
5.	Кельменці	7,1	71
6.	Кіцмань	6,2	112
7.	Клішківці	7,0	52
8.	Мамаївці	5,8	101
9.	Новодністровськ	10,6	93
10.	Новоселиця	7,6	69
11.	Сокиряни	8,7	87
12.	Сторожинець	14,2	114

Продовження табл. 1

№ з/п	Назва населеного пункту	Кількість населення, тис. осіб	Відстань автошляхами, км
13.	Хотин	11,1	27
14.	Чернівці	262,3	90
	Разом	373,6	-
Вінницька область			
1.	Хмільник	27,4	187
2.	Літин	6,6	181
3.	Вінниця	370,8	180
4.	Гнівань	12,3	181
5.	Жмеринка	34,4	158
6.	Бар	15,8	113
7.	Муровані Курилівці	5,8	96
8.	Шаргород	7,0	150
9.	Могилів-Подільський	30,4	140
	Разом	510,5	-
	Загалом	2720,6	-

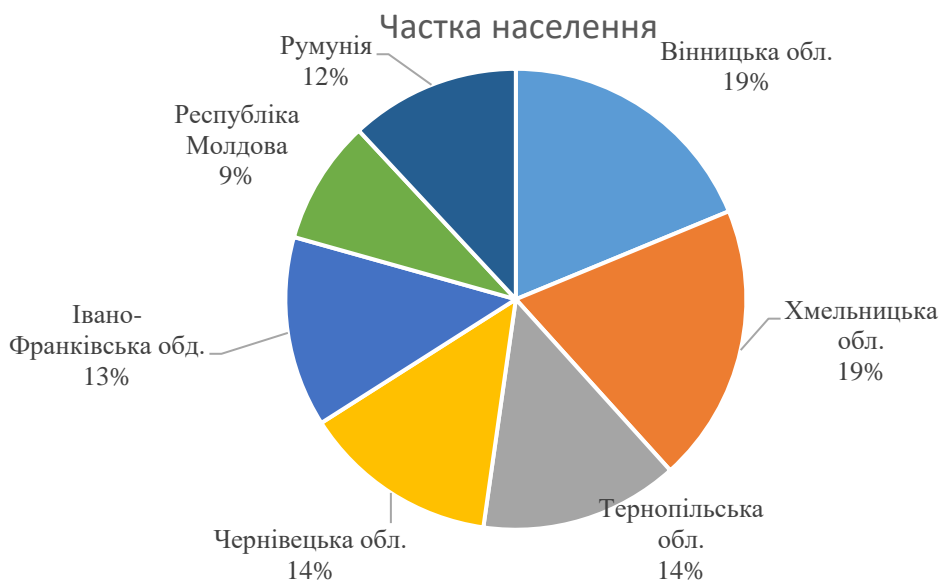

Рис. 2. Частка населення 200-км зони доступності НПП «Подільські Товтри» за адміністративними одиницями України, Республіки Молдова та Румунії

Як видно з таблиці та діаграми більша частина потенційних рекреантів розділилась майже в рівних частках між українськими областями. Республіка Молдова та Румунія займають частку у 21 %.

Варто звернути увагу на низку проблем у функціонуванні НПП які необхідно вирішувати у майбутньому:

- Невідповідність функціонального зонування чинним нормативам.
- Спотворена структура земельних угідь (50% парку займає рілля).

- Наявність крупних промислових підприємств.
- Нерівномірна зосередженість туристичної інфраструктури – в основному заклади обслуговування зосереджені у Сатанові, Кам'янець-Подільському, його околицях та долині Дністра.

- Відсутність вказівників та афіш поблизу цікавих об'єктів – геологічних, ботанічних, історико-культурних тощо.

У зв'язку з цим необхідно облаштувати під'їзні шляхи, розвивати рекреаційну інфраструктуру: засоби розміщення, харчування та обслуговування туристів, різноманітні пункти прокату, тощо, облаштувати в межах парку піші, велосипедні, кінні, та інші маршрути, обладнані вказівниками на кількох мовах, всіляко сприяти розвитку сільського зеленого та агротуризму в околицях парку.

Список використаних джерел:

- [1] Царик, П., Царик, Л., & Кузик, І. (2020). Національний природний парк «Кармелюкове Поділля» та його роль у розбудові рекреаційної сфери. *Public communication in science: philosophical, cultural, political, economic and IT context: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the Intern. Scientific and Pract. Conference, (5)*, 58-62. Вилучено з: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/2843/2737>
- [2] Царик, П.Л. (2016). Підходи щодо оптимізації функціонально-просторової структури регіональної рекреаційної системи Поділля. *Наукові записки ТНПУ. Серія: географія*, (2), 146-151. Вилучено з: <http://geography.tnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/12/23.pdf>
- [3] Офіційний сайт Національного природного парку «Подільські Товтри». Вилучено з: <https://www.npptomtry.org.ua/>
- [4] Царик, П.Л. & Царик, Л.П. (2014). До оцінки сприятливості ландшафтних комплексів НПП «Подільські Товтри» для цілей рекреації. *Геополітика і екодинаміка регіонів*, (10), 817-822. Вилучено з: <http://geopolitika.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/11/0150tcarik.pdf>